

STUDII ȘI ARTICOLE

ARTICLES

Martirii creștini din Cordoba secolului IX

Pr. Ilie Tabarcia¹

Rezumat:

Scopul studiului actual este de a înțelege din punct de vedere istoric viața creștinilor spanioli în secolul al IX-lea, sub dominația musulmană. După căderea regatului vizigot din Spania, din 711 a început o nouă viață pentru creștinii spanioli de sub stăpânirea musulmană. Supuși legilor islamice care guvernau țara lor, creștinii au pierdut multe drepturi și libertăți civile. În acest context social-politic, cazul martirilor din capitala umayyadă din Cordoba (756-912) se dezvăluie ca un fenomen complex cauzat de situația opresivă în care trăiau creștinii. Suferințele lor sunt descrise în lucrarea Sfântului Eulogie din Cordoba († 859), *Memorialis Sanctorum* și în lucrarea continuată de prietenului său Alvaro Paulo, *Indiculus luminosus: in defensivae servorum tuorum, Domine*. Începând cu martiriul Sfântului Perfecto în anul 850, relatările despre martirii din Cordoba s-au încheiat cu martiriul Sfântului Eulogiu în 859.

Cuvinte cheie:

martiriu creștin, stăpânire musulmană, secolul al 9-lea, blasfemie, Spania.

Încă de la începutul dominației arabe, orașul Cordoba a fost desemnată capitala Spaniei musulmane². La intrarea în oraș, așa cum relatează unele cronică,

¹ Pr. Ilie Tabarcia, este preot paroh în parohia “Sfântul Cuvios Paisie de la Neamț” pentru românii din localitatea spaniolă Collado Villalba, protopopiatul Sevilla, în cadrul eparhiei Spaniei, ilietabarcea@yahoo.com.

² După o lungă perioadă de prosperitate și stabilitate marcată de importante figuri de regi, precum Leovigildo (571-586) și Recaredo cel Mare (586-601), regatul vizigot din Spania a căzut la sfârșitul secolului al VIII-lea într-o stare deplorabilă, marcată de

musulmanii au distrus toate bisericile, în afară de catedrala orașului și de biserica Sfântului Acisclo³. Cum în anul 748 jumătate din catedrală a fost transformată în moschee, iar în 784 toată catedrala devenise moschee, creștinilor li s-a dat în schimb dreptul de a-și consolida unele biserici distruse sau aflate în ruină, sau chiar de a-și construi altele noi. Astfel, pe vremea emirului Abd al-Rahman II (822-852) existau în Cordoba opt biserici și două mănăstiri, așa cum se deduce din scrierile contemporane ale Sfântului Eulogiu, ale ucenicului acestuia, Alvaro de Cordoba, ale abatelui Sanson și din calendarul episcopului Recemundo. Pe lângă acestea, mai existau în munții ce înconjurau capitala câteva mănăstiri dintre care cea mai faimoasă era cea numită *Tabanos*⁴.

Personalitatea care a influențat cel mai mult viața creștină din Cordoba, indiscutabil legată de cazul martirilor voluntari din acest oraș în secolul IX și care a ajutat cel mai mult la păstrarea credinței creștine și a culturii latine, a fost Sfântul Eulogiu. Biografia sa, plină de căldură, a fost scrisă de prietenul său Alvaro Paulo din Cordoba. Conform mărturiei lui Alvaro Paulo, Eulogiu s-a născut în jurul anului 800 în Cordoba din părinți nobili, descendenți dintr-o familie senatorială de goți creștini. Despre bunicul său, își amintea Eulogiu, că atunci când auzea vocea muezinului care făcea chemarea la moschee din vârful turnului din sat, imediat își făcea semnul sfintei cruci și repeta cuvintele Psalmului 82, 1-2: *Dumnezeule, cine se va asemăna Ție? Să nu taci, nici să Te liniștești Dumnezeule! Că iată, vrășmașii Țăi s-au întărâtat și cei ce Te urăsc au ridicat capul*⁵. Mama sa se numea Elisabeta și a mai avut, pe lângă Eulogiu, încă cinci copii. De mic copil, sfântul a fost dedicat slujirii lui Dumnezeu în biserica Sfântului Zoilo, intrând în rândurile celor care se pregăteau pentru a deveni clerici. Din dorința de a-și spori cunoștințele în studierea Sfințelor Scripturi a intrat ucenic la vestitul stareț

instabilitate, corupție, separări de provincii și intrigi. Mari inegalități sociale generatoare de adâncă criză și de sentimente de dezinteres față de tot ceea ce reprezenta viața publică în Spania au creat un climat ideal pentru a putea privi cu indiferență orice schimbare de regim, fie el și unul adus de invadatorii musulmani. Ba mai mult, această schimbare de regim a ajuns să fie preferată în locul jugului vizigot. În anul 711 are loc invazia musulmană în peninsula Iberică și până la sfârșitul anului 714 toată Spania, în afara de ceea ce astăzi se cunoaște ca Principatul de Asturia, un mic teritoriu muntos din nord-vestul Spaniei, a căzut sub jugul arabo-musulman. Orașul Cordoba, patria cunoscutului episcop și consilier al Sfântului împărat Constatin cel Mare, Osiu de Cordoba, a fost ales drept capitală a noii conduceri a Spaniei.

³ Zacarias Garcia Villalda, *Historia Ecclesiastica de España III*, Editorial Razon y Fe, S.A., Madrid, 1936, p. 36.

⁴ Fray Justo Perez de Urbel, *San Eulogio de Cordoba*, Ediciones Fax, Madrid, 1942, p. 70.

⁵ *Ibidem*, p. 16.

Esperaindeo. Aici, în anii de ucenicie, l-a cunoscut pe Alvaro Paulo, viitorul său prieten⁶.

Următoarele întâmplări din viața Sfântului Eulogiu au o strânsă legătură cu martirii din Cordoba, astfel încât nu se poate relata în continuare viața sa fără a aduce în față minunatele fapte ale martirilor, cărora, de altfel, le dedică cea mai importantă operă a sa și care a ajuns până la noi, *Memorialis Sanctorum*. În această operă, Eulogiu redă pătimirile martirilor din capitala andaluză⁷, cei mai mulți dintre ei voluntari, alții căzuți victime legii musulmane care stipula că un copil născut dintr-un tată musulman și o mamă creștină trebuia numaidecât să urmeze religia tatălui, în caz contrar fiind pedepsit cu moartea iar alții, fiind puși în situația de a mărturisi ce cred creștinii despre profetul Mahomed, mărturiseau adevărul și plăteau cu viața. Dar să vedem cum a început totul în acea Cordobă, plină de fastul islamic din secolul al IX-lea.

Începutul persecuției și primii martiri

În pofida semiindependenței de care beneficiau creștinii în exersarea credinței și a cultului religios, relațiile cu musulmanii au devenit, în prima jumătate a secolului al IX-lea, din ce în ce mai tensionate pentru ca să sfârșească în confruntare totală în a doua jumătate a secolului. Rezistența mozarabilor la tot ceea ce era musulman, întărirea stăpânirii politice musulmane odată cu venirea pe tron a emirului Abd al-Rahman II (822-852) și înrăutățirea relațiilor dintre musulmani și creștinii liberi din nord au dat naștere unei crunte persecuții a creștinilor mozarabi⁸. În acest tensionat climat au început să se distrugă bisericile

⁶ *Ibidem*, p. 46.

⁷ Prin *al-Andalus* se înțelege teritoriul ocupat de musulmanii din Peninsula Iberică începând cu secolul al VIII-lea și până la sfârșitul secolului al XV-lea. Granițele sale au variat datorită luptelor de cucerire atât ale hispano-musulmanilor cât și ale creștinilor din regatele creștine din nord. În prezent, una din comunitățile autonome ale regatului Spaniei poartă numele de *Andalucia*, cu capitala în orașul Sevilla.

⁸ Denumirea de *mozarab* a făcut de-a lungul veacurilor obiectul multor controverse și încercări de clarificare. Termenul apare pentru prima dată în istorie în actul acordat locuitorilor orașului Toledo de către regele Alfonso VI (1065-1109), cel care a recucerit de la musulmani vechea capitală vizigotă în 1085: <<*Ad totos Muhtarabes de Toletto, tam cavalleros quam pedones*>>. De aici înainte, toate documentele hispano-latine vor utiliza acest termen. Pentru a-i denumi pe creștinii, arabii au folosit alți termeni, precum: *acham* sau *achemieis* (barbari, străini), *naçranies* (creștini), *romieis* (romani), *moxriques* (politeiști), *dimmieis* (cei supuși pactului), *moahides* (aliați, clienți, tributari) și, în cele din urmă, *mosalimes* (cei care au acceptat pacea, care trăiesc în pace cu alții – spre a-i deosebi de creștinii liberi, care conform legii islamice, trebuie să războiești până la completa supunere). În ce privește etimologia termenului “mozarab” este cert faptul că termenul are

recent construite, impozitele au fost mărite, iar clerul creștin a început să fie persecutat. Niciun creștin nu mai putea trăi liniștit și în siguranță. Când, pentru vreo oarecare nevoie, se vedea nevoit vreun preot să iasă din biserică și să intre oraș, imediat cum era recunoscut era insultat, iar copiii musulmani îl urmăreau lovindu-l cu pietre și rostindu-i vorbe murdare. La auzul clopotelor creștine, musulmanii începeau să blesteme și să rostească injurii la adresa creștinilor. Părea că necredincioșii doreau să termine pentru totdeauna cu creștinii în regatul lor⁹. Temnițele erau pline de preoți, multe biserici rămânând fără slujitori. Acesta este tabloul pe care îl zugrăvește Sfântul Eulogiu climatului ce a precedat valul de martiri din Cordoba, parte din ei voluntari¹⁰. Asemenea demonstrații de ură din partea musulmanilor și mai ales din partea creștinilor renegați, *muladii*, erau la ordinea zilei și creșteau în intensitate ori de câte ori venea vreo veste în legătură cu vreo victorie a creștinilor liberi din nord împotriva trupelor musulmane sau de vreo răscoală a creștinilor din Toledo sau din altă parte.

Martirul preot Perfecto - 850

Acest preot era însărcinat cu administrarea bunurilor bisericii Sfântului Acisclo și ieșea adeseori în oraș după cele necesare comunității. Într-o zi, pe când traversa străzile orașului, mai mulți musulmani l-au abordat întrebându-l ce cred creștinii și ce părere au despre Iisus Hristos și despre profetul Mahomed. După ce le-a expus credința creștină în Iisus Hristos a adăugat: „Despre profetul vostru, nu îndrăznesc să spun ce cred creștinii deoarece, nu am niciun dubiu, că vă voi răni cu vorbele mele. Dar dacă îmi făgăduiți cu credință că veți păstra secretul, vă voi spune ce numire merită profetul vostru în legea noastră și în ce fel de cinste îl au creștinii”. Odată primită făgăduința, Perfecto le-a vorbit în arabă arătându-le că Mahomed a fost un fals profet, după cum ne-a vestit Domnul că mulți vor veni, dușman al lui Dumnezeu, plin de răutăți și plăceri, fiind un imoral, căci cucerit de frumusețea lui Yaynab, femeia sclavului său Zaid, i-a luat-o în mod barbar

proveniență arabă. Păreră care s-a impus celor anterioare este că *mozarab* vine de la idiomul arab *mostarab* care se traduce prin *introduș între arabi*, *arab metis* sau *arabizat*. Cf. Francisco Javier Simonet, *Historia de los mozárabes de España I*, Ediciones Turner, Madrid, 1983, p. VII-XII.

⁹ Un celebru învățător musulman, Abdelmelic ben Habib, născut în Granada și, după câte se pare, din rândul muladiilor și mort în 853, profețișe că un descendent de-al lui Mahomed din fiica sa Fatima va veni să domnească în Peninsula, va cuceri Constantinopolul și va omorî pe toți mozarabii din Cordoba și din împrejurimi vânzându-le soțiile și fiicele. Cf. Francisco Javier Simonet, *op. cit.*, p. 365.

¹⁰ Sfântul Eulogiu, *Memorialis Sanctorum* în Augustin S. Ruiz, O. B., *Obras completas de San Eulogio*, Edición bilingue, Real Academia de Cordoba, Cordoba, 1959, p. 105-107.

invocând pentru această faptă porunca îngerului. Astfel de profet fiind Mahomed, a corupt inimile celor care i-au urmat conducându-i spre veșnica pierzare. Prinși de promisiunea făcută, musulmanii au tăcut. După câteva zile însă, Perfecto a ieșit din nou în oraș cu treburi și, de data aceasta, văzându-l cei care îl provocaseră mai înainte, l-au înconjurat și l-au dus în fața cadifului acuzându-l că a adus injurii lui Mahomed. Depășit de cele întâmplare, Perfecto are un moment de cădere și neagă acuzațiile în fața judecătorului. În ciuda acestui fapt, cadiful l-a întemnițat cu gândul de a-l condamna la moarte la sfârșitul Ramadanului.

Ajuns în temniță, Perfecto a petrecut aici mult timp în privegheri și rugăciuni, întărindu-se în credință. În data de 18 aprilie a anului 850, la sfârșitul lunii de post musulmane, Perfecto a fost adus în mijlocul pieții și i s-a tăiat capul, după ce l-a mărturisit curajos pe Hristos. Răzbunarea celor care au asistat la uciderea sa a fost așa de mare încât, mort fiind, i-au călcat în picioare trupul scăldat în sângele său. Creștinii l-au luat și l-au îngropat în biserica unde slujise¹¹.

În anul următor a fost adus în fața tribunalului comerciantul creștin Ioan, acuzat că, în timp ce își anunța marfa, repeta fără respect numele lui Mahomed. Acuzatorii neavând martori credibili, judecătorul a poruncit să fie biciuit, iar mai apoi plimbat pe spatele unui măgar prin oraș pentru a arăta ce se întâmplă celor care nu respectă islamul. Mai mult mort decât viu după cele cinci sute de lovituri cu biciul, Ioan a fost plimbat prin piață spre învățătura celorlați, iar mai apoi a fost vârat în temniță. Aici se va întâlni cu Sfântul Elogiu, întemnițat pentru o vreme din porunca episcopului mitropolit de Sevilla, Recafredo, datorită poziției sale de susținere a martirilor voluntari. Despre sfârșitul lui, mărturia Sfântului Elogiu nu este clară. Amintind despre martiriul Sfântului Perfecto el adăugă: *Venerabilul preot Perfecto, despre care am vorbit înainte și căruia Ioan i-a urmat în martiriu, a intrat forțat în închisoare, iar mai apoi: Voluntarul martiriu al unuia și cel forțat al celuilalt a încurajat pe ceilalți să lupte spontan pentru credință*¹².

Un martir voluntar ilustru a fost Sfântul monah Isaac, de neam nobil, erudit și cunoscător al limbii arabe. Înainte de a intra în mănăstire, datorită calităților sale a fost un timp exceptor¹³. Mișcat de dorul mănăstirii, a părăsit însă funcția și a intrat în mănăstirea Tabanos, aflată la șapte mile distanță de Cordoba. După trei ani de viață în mănăstire „luminat - deodată - de harul divin, a alergat să se prezinte în fața judecătorului...”. Ajuns la judecător, îi spune: „Aș vrea, o cadî, să mă fac un bun credincios al lui Mahomed, dacă vrei să-mi explici credința profetului tău și fundamentele doctrinei lui”. Judecătorul i-a răspuns: „Mahomed este întemeietorul acestei religii care, instruit de arhanghelul Gavriil, a primit de la Cel Preaînalt

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem*, p. 85.

¹³ Colector de impozite pentru creștini.

profeția că trebuia să predice popoarelor, a scris legea și a învățat despre Paradis și împărăția cerurilor, plin de plăceri și populat cu fecioare”. La auzul acestei învățături, călugărul Isaac a răspuns: „Minți! Fie ca blestemul cerului să cadă asupra celui care, pătat cu o așa mare crimă, a influențat pe atâția luându-i cu el în iad. Mahomed, om diabolic, dedat artelor magiei și chemând la cupa înveninată de cel rău, își ispășește veșnica condamnare. De ce voi, care sunteți avizați, nu vă păziți de așa mari pericole? De ce nu renunțați la rana cu puroi a unei doctrine pestilențiale și să optați pentru sănătatea veșnică a credinței Evangheliei?” Mâniat peste măsură de cele auzite, judecătorul și-a pierdut cumpătul și a început el însuși să-l lovească pe mărturisitor. Atenționat de cei din jur, s-a liniștit și l-a întrebat dacă din beție sau nebunie a spus așa ceva, știut fiind faptul că cine mărturisea asemenea lucruri primea pedeapsa cu moartea. Plin de curaj, Isaac i-a spus: „Cadiule, nici nu sunt beat, nici nu am înnebunit. Râvnind pentru dragostea de adevăr, de care am văzut că profetul vostru și voi nu aveți habar, vi l-am arătat cu claritate. Pentru care, dacă mi se va da moarte cruntă, o voi suferi bucuros și de bună voie, fără a face cea mai mică mișcare de a retrage gâtul meu de sub iatagan. Nu am uitat că Domnul a spus: <<Fericiți cei prigoniți pentru dreptate pentru că a lor este împărăția cerurilor>>”¹⁴.

După ce a poruncit întemnițarea sa, judecătorul l-a înștiințat pe emir iar acesta a proclamat un edict prin care condamna la moarte pe tot cel care îndrăznește să adreseze injurii profetului Mahomed, întemeietorul religiei musulmane. Monahului Isaac i s-a tăiat capul la data de 3 iunie a anului 851, trupul său fiind legat de un par cu capul în jos pentru spectacolul mulțimii. Câteva zile mai târziu, trupul său a fost ars, iar cenușa aruncată în râul Guadalquivir, pentru a evita astfel cinstirea din partea creștinilor.

La două zile de la moartea lui Isaac a fost crucificat tânărul Sancho. Trecând încă două zile, au ieșit din mănăstirea Cuteclara prezbiterul Petru și diaconul Uvalabonso, din mănăstirea Sfântului Zoilo monahii Sabino și Wistremundo, din așezământul Sfântului Cristofor bărbatul înaintat în vârstă Habencio iar din mănăstirea Tabanos, întemeietorul ei, bătrânul Ieremia. Acești șase bărbați s-au prezentat în fața judecătorului spunând: „Și noi, o judecătorule, avem și practicăm aceeași credință pentru care s-au jertfit frații noștri sfinți, Isaac și Sancho; poți să execuți sentința; nu opri cruzimea și vino cu toată furia împotriva noastră pentru profetul tău jignit. Căci așa mărturisim că Hristos este Dumnezeu, proclamăm solemn că profetul vostru este precursorul lui Antihrist și autorul unei false doctrine. Ne doare de asemenea de voi, copleșiți cu veninul mortal al învățăturilor lui și îmbătați cu otrăvita băutura a diavolului; pentru că știm că veți suferi chinuri

¹⁴ *Ibidem*, p. 61.

veșnice și ne doare ignoranța și lipsa voastră de părinți”¹⁵. La auzul celor mărturisite toți au fost condamnați la moarte prin tăierea capului. Doar bătrânul Ieremia, înainte de a i se tăia capul a fost biciuit. Trupurile lor, ca și cele ale martirilor anteriori, au fost expuse în piață, după care au fost arse.

Martirii mai sus pomeniți au provocat o impresie puternică atât în rândul credincioșilor creștini din Cordoba cât și în rândul musulmanilor. Mulți creștini, urmându-le exemplul, se prezentau voluntar în fața judecătorilor blestemându-l pe Mahomed și mărturisindu-l pe Hristos Dumnezeu. Preocuparea autorităților a început să crească. Emirul Abd al-Rahman II și miniștrii săi, realizând aberația exterminării unei mulțimi atât de mari, care în loc să rezolve problema mai mult ar agrava-o, au căutat alte mijloace pentru a opri valul de martiri. Au apelat astfel la episcopul mitropolit din Sevilla, Recafredo, la exceptorul Gomez care aduna impozitele creștinilor și la alți creștini care ar fi putut să-i oprească pe martiri de a se mai prezenta voluntar în fața tribunalelor musulmane. Recafredo răspunde la cererea acestuia și începe să-i sfătuiască pe creștini să nu se mai prezinte voluntar la martiriu. Poziția sa nu a fost însă pe placul multor creștini care au văzut în aceasta o trădare și o greșală. Cel care s-a opus cel mai mult poziției mitropolitului de la Sevilla a fost Sfântul Eulogiu. Deranjat însă de răspunsul energic al lui Eulogiu, Recafredo poruncește întemnițarea acestuia, temnițele musulmane ajungând astfel pline de mărturisitori ai lui Hristos¹⁶.

Poziției lui Recafredo care răspundea cerințelor emirului, s-a alăturat exceptorul Gomez. Campania celor doi a reușit să pună în îndoială nu puțini creștini care preferau o viață liniștită. Toți aceștia, uniți în dorința de discreditare a martirilor voluntari au dat o altă dimensiune campaniei, atât prin numărul lor ridicat cât și prin argumentele pe care le aduceau în sprijinul poziției lor. Acestea erau următoarele: prima, martirii care au suferit până acum nu au determinat schimbări între necredincioși, nici întărirea credinței între cei credincioși pentru că nu au făcut nicio minune; a doua, respectivii martiri se prezentau din propria lor voință înaintea judecătorilor fără a fi constrânși într-un mod violent să-și lepede credința; a treia, nesuferind creștinii vreun deranj în practica credinței lor nu aveau, deci, de ce să se neliniștească și a patra, însuși emirul Abd al-Rahman II a ordonat în diferite împrejurări să se respecte Creștinismul. Pentru toate aceste motive, judecau aceștia, respectivii martiri nu meritau să fie trecuți în rândul sfinților.

¹⁵ *Ibidem*, p. 159.

¹⁶ Alvaro Paulo, *Vita del Passio Beatissimi Martyrus Eulogii* în Augustin S. Ruiz, O. B., *op. cit.*, p. 21.

Memorialis Sanctorum

Pentru a respinge aceste argumente și pentru a-i întări pe credincioși în cinstirea martirilor care au murit pentru Hristos a compus sfântul Eulogiu cea mai importantă operă a sa, *Memorialis Sanctorum*. Cu toate că multe relatări din operă nu au tăria *Actelor martirice*, ele fiind redată după cele auzite de Eulogiu, opera rămâne un veritabil monument literar și de fervoare creștină a creștinilor mozarabi de la jumătatea secolului al IX-lea din Spania musulmană. Alcătuită din trei cărți și un prolog, scrierea a fost începută în libertate. Primele două cărți sunt terminate însă în cele patru luni cât Eulogiu a fost întemnițat în Cordoba, de la sfârșitul lui iunie până la sfârșitul lui noiembrie 851.

Prologul operei începe cu salutul autorului către toate Bisericile din lume, salut pe care îl rezervase într-o primă fază viețuitorilor din mănăstirile din jurul Cordobei de unde a și ieșit majoritatea martirilor voluntari, dar pe care îl modifică realizând universalitatea mesajului transmis. Cartea oferă cititorului o completă analiză a comportamentului martirilor voluntari și răspunde prompt celor patru argumente pe care le aduceau detractorii martirilor. Martirii au murit pentru că au mărturisit credința în Iisus Hristos și pentru aceasta sunt adevărați martori ai Lui, adică martiri¹⁷.

În continuare, adăuga: „În trecut dăruia mai mult Domnul slujitorilor Săi darul facerii de minuni pentru că, recunoscută dumnezeirea Sa, erau de folos celor care le cereau, iar făcătorii de minuni înaintau în virtuți pentru ca să cedeze în fața noutății minunilor aceiași care refuzau sănătoasele învățături ale Evangheliei. De asemenea, era folositor în acele vremuri ca mucenicii să strălucească prin facerea de minuni pentru ca să încolțească în inimile neamurilor Creștinismul, religie puțin atrăgătoare, predicând-o când prin cuvânt, când prin citarea Sfințelor Scripturi sau, în cele din urmă, cu marile victorii pe care le obțineau în mijlocul furtunilor. Înainte am spus eu că nu este folositor ca în toate timpurile să se facă minuni; căci nu întotdeauna ai persoane care merită să le vadă; cu ușurință se dovedește aceasta cu ajutorul aceluși pasaj pe care îl citim în Faptele Apostolilor atunci când Sfântul Apostol Pavel și Sfântul Timotei dorind să treacă în Asia Minor au fost opriți de Duhul Sfânt; căci El, Care înainte le poruncise să anunțe Evanghelia în toată lumea, la toate popoarele, știind că în Asia nu era nimeni vrednic să primească adevărul evanghelic, i-a prevenit pe ucenici să nu se amestece în negoțul salvării lor. Căci cei care ar fi primit cu aroganță cuvântul vieții sau l-ar fi disprețuit, cu atât mai puțin ar fi meritat să-l audă”¹⁸.

¹⁷ Zacarias Garcia Villada, *Historia Ecclesiastica de España III*, Editorial Razon y Fe, S.A., Madrid, 1936, p. 94.

¹⁸ Sfântul Eulogiu, *op. cit.*, p. 93.

În ce privește acuzația că martirii se prezentau din propria lor voință la moarte fără a fi constrânși în credința lor, Eulogiu arăta că aceste acte dovedeau râvna fierbinte a mărturisitorilor lui Hristos care, neprețuind viața pământească, se prezentau în fața autorităților musulmane încercând să le îndepărteze de greșelile lor și mărturisind prin vărsarea sângelui adevărul credinței creștine¹⁹. În sprijinul celor spuse, aduce câteva mărturii biblice printre care stăruința Sfântului Apostol Pavel de a merge în Ierusalim în pofida proorociei lui Agav care îi descoperise ce aveau să-i facă iudeii (Fp. 21, 10-14) și mai multe exemple de mucenici care la rândul lor s-au prezentat voluntar la martiriu. Citează aici Eulogiu și pe autorul Actelor martirice ale Sfinților Emeteriu și Celedoniu: „Merită să figureze între primele onoruri din ceruri cei care au fost la martiriu fără să fie căutați; și este o dorință demnă de toată lauda a te prezenta în fața furtunii când a te ascunde de persecutori nu este păcat”²⁰.

O altă controversă adusă în discuție de detractori a fost lipsa moaștelor celor care au pățimit, trupurile lor devenind stricăcioase ca oricare. La această remarcă răspunde Eulogiu că nu trebuie să nu-i numim martiri pentru că nu au moaște. Mai departe se întreba, ce prejudiciu ar aduce această desfacere a cărnii aceluia care deja sunt încununați în ceruri?

Cartea a întărit pe mulți în credință și, ca o consecință inevitabilă, emirul Abd al-Rahman și-a schimbat din nou politica față de creștini, întorcându-se la violență. Astfel, în luna noiembrie, înainte de a fi eliberat din închisoare, Sfântul Eulogiu a primit de la episcopul Veneriu de Complutum vestea despre pătımirea surorilor fecioare Nunilona și Alodia. Născute în Huesca din tată musulman, acestea trebuiau să urmeze islamul după lege, dar au preferat pe Hristos, lucru pentru care au fost condamnate la moarte la 21 octombrie 851.

Sfintele Flora și Maria

O lună mai târziu, pe data de 24 noiembrie, își dădeau viața în mâinile Domnului Sfintele Flora și Maria. Flora, de loc din Cordoba, provenea dintr-o

¹⁹ „În sfârșit, acești sfinți care inspirați de sus au înfruntat moartea pentru că au mărturisit credința, nu s-au îndepărtat întru nimic de poruncile pomenite (luând ca argument cuvintele Scripturii – Mt. 5, 44-45; Lc. 3, 14; I Petru 2, 23; I Cor. 6, 10 – detractorii martirilor îi învinuiau pe aceștia că nu le respectau). Căci iubind întru Dumnezeu pe vrășmașii lor, dorind cu tot dinadinsul mântuirea lor, le-au vorbit cu râvnă pe față pentru ca să nu mai trăiască înlănțuiți în labirintul fărădelegii și făcând bine celor care Îl urăsc pe Hristos, au crezut că îi vor îndepărta de nebunia lor mai degrabă cu vărsarea de sânge decât cu învățătura cuvintelor lor, pentru ca lepădând greșelile lor să îmbrățișeze credința în Iisus Hristos și să lupte până la moarte pentru El.” Cf. Sfântul Eulogiu, *op.cit.*, p. 101.

²⁰ *Ibidem*, p. 115-117.

familie de tată musulman și mamă creștină. Murind tatăl, mama a educat-o în credința în Hristos, în pofida legii musulmane care hotăra ca cei născuți din tată musulman să moștenească obligatoriu religia tatălui. Mai avea Flora o soră și un frate care a fost educat în credința mahomedană. Pentru a evita neplăcerile din partea acestuia, amândouă surorile au fugit din casa părintească și s-au adăpostit în casa unor creștini. Mâniat pe cele întâmplute, fratele i-a învinuit pe creștini, drept pentru care unii preoți au fost întemnițați. Aflând cele întâmplute din cauza lor, Flora se întoarce acasă mărturisind fratelui credința creștină. Acesta o duce în fața judecătorului care hotărăște să fie bătută peste cap iar apoi o lasă în grija fratelui. După convalescență, Flora profită de neatenția fratelui și scapă din nou părăsind capitala. Nici de data aceasta nu va sta mult timp ascunsă căci, dorind să mărturisească, se întoarce în Cordoba unde se va întâlni în biserica Sfântului Acisclo cu Maria, sora martirului Uvalabonso care dorea și ea să mărturisească. Într-un gând, amândouă s-au prezentat în fața judecătorului declarându-se creștine. Judecătorul le-a trimis în închisoare unde se întâlnesc cu Eulogiu care, emoționat de cele auzite, a sărutat cu cinste cicatricile de pe capul Florei și le-a încurajat să rămână statornice în credință. Întărit de povestea lor, Eulogiu va începe să scrie în temniță *Documentum Martiriale* care este o caldă invitație la cununa muceniciei adresată celor două fecioare²¹. Pe 24 noiembrie au fost decapitate Flora și Maria iar trupurile lor, după ce au fost expuse în piața orașului, au fost aruncate în apele Guadalquivirului. S-a mai găsit doar trupul Mariei care a fost depus în mănăstirea Cuteclara, unde și trăise înainte de pătimire²². La cinci zile de la pătimirea lor, Eulogiu este eliberat cu prețul ascultării față de mitropolitul Recafredo, lucru de care se va rușina mai târziu pedepsindu-se cu oprirea de liturghisire, lucru împiedicat însă de episcopul Saul de Cordoba. Anul următor, în 13 ianuarie, pătimesc de bună voie martiriul preotul Gumesindo și monahul Servus-Dei.

Sfinții Aureliu, Sabigoto, Felix, Liliosa și monahul Gheorghe

Câteva luni mai târziu, în 27 iulie, alți cinci martiri voluntari primesc pedeapsa cu moartea pentru mărturisirea lor. Ca și Sfințelor Fecioare Flora și Maria și lor le dedică Eulogiu mai multe pagini care relatează viața și pătimirea lor. Aureliu s-a născut într-o familie mahomedană, dar rămânând orfan de ambii părinți la o vârstă fragedă a fost crescut de o mătușă creștină. Aceasta i-a sădit în suflet credința în Iisus Hristos și în pofida faptului că alte rude ale băiatului l-au

²¹ Sfântul Eulogiu, *Documentum Martiriale*, în Agustin S. Ruiz O.B., *op.cit.*, p. 285-329.

²² Quintin Aldea Vaquero (coord.), Tomas Marin Martinez și Jose Vives Gatell, *Diccionario de Historia Ecclesiastica de España II*, Instituto Enrique Florez, Madrid, 1972, p. 940.

forțat să urmeze școala arabă, flacăra credinței nu s-a stins în copilul devenit adolescent. Ajungând la vârsta căsătoriei a început să fie îndemnat de rudele musulmane să se căsătorească cu anumite fete recomandate de ei, dar Aureliu își dorea o soție care să-l ajute să progreseze în cunoașterea Dumnezeului creștinilor pentru care se și ruga. Dumnezeu i-a ascultat rugăciunile și i-a dat-o pe Sabigoto. Și aceasta se născuse într-o familie musulmană. Murind tatăl, mama s-a recăsătorit cu un musulman ce trăia în ascuns creștinismul și care a convertit-o pe ea și pe Sabigoto. În societate se arătau musulmani, dar în inimile lor domnea Hristos. Aureliu avea o rudă pe nume Felix, de asemenea creștin în ascuns. Acesta, fiind pus în fața mărturisirii, negase că ar fi creștin și, cu toate că se căia puternic, nu avea curajul să mărturisească public credința. Era căsătorit cu Liliosa, fată de părinți creștini, dar care în public simula că era musulmană. Între cele două familii s-a legat o strânsă prietenie care îi va uni și în ceasul mărturisirii.

Câțiva ani mai târziu, ieșind Aureliu cu treburi în piața orașului, a fost martor la pătımirea comerciantului creștin Ioan, despre care am vorbit mai sus. Văzând crunta scenă în care martirul lui Hristos, mai mult mort decât viu din pricina loviturilor de bici, era purtat în bătaie de joc pe spatele unui măgar, a încolțit în el dorul mărturisirii și arătării tuturor a credinței în Iisus Hristos pe care, până acum, o urmase în ascuns. Se încuraja văzându-l pe Ioan spunându-și că pentru el se făcuse acea scenă, pentru a avea curaj să mărturisească și să nu se teamă de cei careucid trupul, dar sufletul nu pot să-l vatăme. Mișcat de asemenea spectacol, s-a întors acasă și a povestit soției sale toate cele trăite și amândoi au decis ca de atunci înainte să trăiască viața în feciorie și să se dedice și mai mult faptelor bune în speranța că se vor învrednici și ei de minunata cunună a muceniciei. Între faptele bune pe care le practicau era și vizitarea creștinilor din temniță. Aici Aureliu i-a vizitat pe bărbații închiși pentru credință, iar Sabigoto a petrecut mult timp în compania Sfințelor Flora și Maria. Întrebându-l pe Eulogiu ce ar trebui să facă cu averea și cu cele două fetițe pe care le avea împreună cu Sabigoto, dacă se va învrednici de a mărturisi, acesta l-a sfătuit să-și vândă averile. Aureliu și Sabigoto împlinesc sfatul primit și își împart averile la săraci, păstrând doar o parte pentru fiicele lor pe care le-au trimis în mănăstirea Tabanos. Odată eliberați de grija averilor s-au dedicat și mai mult vieții duhovnicești. După moartea Sfințelor Flora și Maria, acestea îi apar în vis lui Sabigoto și îi prevestesc că împreună cu soțul se va învrednici de cunună. I-au dat și un semn spunându-i că îi vor trimite pe un monah de-al lor care va pătimi împreună cu ei.

Această promisiune s-a împlinit degrabă căci vizitându-și într-una din zile fiicele în mănăstirea Tabanos s-a întâlnit cu un monah pe nume Gheorghe din mănăstirea Sfântului Sava de lângă Ierusalim. Gheorghe, de loc din Betleem, a fost trimis de mănăstirea sa pentru o colectă la frații din Africa, iar de acolo trecuse în Spania. Înștiințat de cele descoperite, monahul s-a alăturat familiei în dorința după

mucenicie. În curând, acestei dorințe se vor alătura și Felix cu soția sa, Lilioasa. Toți cinci într-un cuget căutau un mijloc de a ajunge în fața judecătorului pentru a mărturisi. L-au găsit în cele din urmă în următorul fel: Sabigoto și Lilioasa s-au dus la biserică cu fața descoperită. Musulmanii care credeau că ele erau de aceeași credință cu ei au venit la soții lor și le-au cerut explicații. La auzul mărturisirii că toți sunt creștini, soți și soții, martorii îl înștiințează pe judecător. Cadiul, judecându-i precum apostazi de la cultul lui Mahomed, i-a întemnițat împreună cu monahul Gheorghe acuzat de influență asupra lor. Neavând mărturie însă despre Gheorghe că ar fi rostit injurii la adresa profetului lor, au hotărât să-l lase în libertate. Cum a văzut că era pe cale să piardă cununa, monahul le-a spus: „Cum domnilor? Încă vă îndoiiți de mărturisirea mea de credință creștină pe care nu am proclamat-o încă înaintea voastră? De ce credeți că încălzesc la pieptul meu gânduri bune față de înșelatul de diavol, al vostru fals profet? Ca să fiți siguri, o să vă spun deschis ce cred despre acel înger care, transformându-se în înger de lumină, i-a apărut legiuitorului vostru: eu cred că este un diavol, iar despre profetul vostru cred că este omul cel mai abject, căci a fost el slujitor credul al antihristului și labirint al tuturor viciilor; care nu s-a aruncat doar pe el însuși în locașul infernal, ci și pe voi care urmați învățăturilor lui deșarte v-a destinat flăcărilor eterne”²³. Iritați de această clară mărturisire, l-au condamnat și pe el la moarte și toți cinci au trecut către Hristos Domnul prin tăierea capetelor în data de 27 iulie a anului 852. Trupurile lor au fost furate de creștini care le-au îngropat separat în bisericile orașului Cordoba²⁴.

Noi martiri. Decretul de persecuție și moartea lui Abd al-Rahman II

Pe 20 august 852, alți doi martiri voluntari își dau viața pentru Hristos: Cristofor, călugăr din mănăstirea Sfântul Martin de Rojana și Leovigildo, creștin din Granada. Pe 15 și 16 septembrie le urmează alți patru creștini. În prima zi pătinesc diaconul Emila și credinciosul Ieremias. Cum vorbeau bine araba, se spune că au lansat atâtea injurii la adresa lui Mahomed încât musulmanii le-au uitat pe cele anterioare. A doua zi au pătimit monahii eunuci Rogelio și Servideo. Aceștia s-au amestecat printre musulmani în moschee și au început a le predica pe Iisus Hristos. Pe punctul de a fi linșați, au fost scoși de către judecător care hotărăște să le fie tăiate mâinile și picioarele pentru îndrăzneala de a comite cel mai mare sacrilegiu după legea musulmană, acela de a intra în moschee, iar mai apoi le sunt tăiate și capetele dându-și astfel viața pentru mărturisirea lui Hristos²⁵.

²³ Sfântul Eulogiu, *Memoralis Sanctorum*, cap. X, num. 33, p. 207.

²⁴ *Ibidem*, p. 173-209.

²⁵ *Ibidem*, p. 209-217.

Stăruința creștinilor fervenți în mărturisirea voluntară și neluarea în seamă a hotărârii sinodului care interzicea prezentarea la mucenicie l-au exasperat pe emir²⁶. Acesta convoacă consiliul de miniștri în urma căruia se ia hotărârea de a da libertate oricărui musulman să-iucidă pe creștinii care ar profesa injurii la adresa lui Mahomed fără a mai fi aduși în fața autorităților. Iată ce ne spune Eulogiu: „Odată cunoscută această poruncă, noi, mizerabili, fugeam, scăpam, ne ascundeam, ne schimbam hainele și fiind foarte atenți în convorbirile noastre ne furișam rătăcitori în liniștea nopții. O frunză ce cădea era de ajuns ca să ne înspăimânte, ne schimbam adăpostul continuu, căutam locurile cele mai sigure; îngroziți, rătăceam fără țintă, dezorientați, temându-ne de moartea adusă de

²⁶ Lucrările sinodului s-au ținut în vara anului 852, neștiindu-se exact data întrucât actele s-au pierdut. Din partea emirului a participat la lucrări exceptorul Gomez. Acesta a deschis ședința sinodului transmițând mesajul conducătorului. Condamna zelul creștinilor care, neputând suferi religia statului, ieșeau să o demonstreze în public iritându-i astfel fără rost pe musulmani și provocând o adevărată persecuție contra Bisericii. Susținea, de asemenea, că acele sacrificii voluntare sunt în detrimentul Creștinătății și nu trebuie considerate acte de mucenicie, și nici cei care au murit așa nu ar trebui cinstiți ca sfinți și mucenici. I-a sfătuit apoi pe episcopi să dea un decret de anatematizare a martirilor și a tuturor celor care ar dori să le urmeze exemplul. În cele din urmă, l-a atacat în mod special pe Eulogiu ca cel care era cel mai fervent susținător al martirilor din Cordoba.

După intervenția lui Gomez au început deliberrările între episcopii participanți. Într-un climat de opresiune și frică față de trimișii emirului, libera opinie a fost imposibil de exprimat pentru mulți participanți. Au fost totuși și cei care au susținut deschis cauza martirilor. Episcopul Saul de Cordoba a luat cuvântul în apărarea lor alături de Eulogiu, dar ceilalți episcopi nu au îndrăznit să-și arate susținerea față de martiri. Ceea ce se dorea în fapt era însăși condamnarea doctrinei creștine în ce privea părerea despre eretici și înșelați, bineînțeles cu trimitere directă la Mahomed și a practicii creștine de mărturisire a adevărului, care și în primele veacuri a determinat pe mulți să mărturisească voluntar pe Hristos în fața persecutorilor chiar și atunci când nu erau căutați. Pe fundalul acestor dubii și a presiunii trimișilor emirului, episcopii au dat un decret ambiguu prin care interziceau creștinilor să se mai prezinte voluntar la martiriu, dar fără să condamne sau să anatemizeze comportamentul primilor martiri voluntari.

Hotărârea sinodului nu a fost pe placul creștinilor fervenți. Iată cum se exprima Eulogiu: „Cu toate acestea, acel document nu a condamnat în vreun fel pe cei care mureau pentru această cauză; mai mult decât atât, a lăsat să se vadă un anumit elogiu la adresa celor care în mod succesiv au luptat pentru credință. Eu nu cred lipsit de vină acel decret, căci conținând un lucru, dar dând de înțeles contrariul, părea dictat pentru a îndepărta pe credincioși de la martiriu. Ba mai mult, cred că nu trebuie să se facă cunoscut dacă nu se explică drept conținutul lui” cf. Sfântul Eulogiu, *Memorialis Sanctorum*, p. 221. Din această cauză, decretul acestui sinod nu a schimbat cu nimic râvna creștinilor curajoși. Aceasta se vede și din faptul că martirii voluntari au continuat să se prezinte în fața judecătorilor.

lovitura sabiei. Eschivam moartea știind bine că într-o zi vom muri de moartea naturală. Dar eu mă gândesc că dacă am fugit de martiriu nu a fost din cauza fricii de moarte care odată trebuie să vină, ci pentru că ne-am considerat nevrednici de un dar care s-a dat unora și nu tuturor”²⁷.

În fața acestei orori, nu puțini au fost cei care s-au lepădat de Hristos pentru a-și salva viețile: „În astfel de atmosferă mulți creștini, nevrednici pentru grânarul Domnului și care merită – precum paiele – focul nestins, refuzând să fugă, să sufere cu noi și totodată să se ascundă, leapădă evlavlia, reneagă religia și blasfemiează pe Iisus Hristos. O durere! Aceștia se predau fărădelegii legii musulmane, își pleacă grumazurile lor demonilor, blasfemiează, insultă și se năpustesc asupra creștinilor. Mulți dintre cei care înainte, cu mintea sănătoasă, laudau suferințele martirilor, preamăreau statornicia lor în luptă, deopotrivă preoți și laici, își schimbă acum părerea, fac grupuri separate, țin ca indiscreți pe aceia pe care mai înainte ei înșiși îi laudau și-i cinsteau ca foarte vrednici, pentru că nu doresc să sufere precum bunii lor frați, necăjiți, fiindu-le inferiori lor, căci țineau mai mult la averile, liniștea și pacea lor decât la binele Bisericii, șovăielnici între obstacolele celor vicleni; din această cauză argumentează cu anumite citate din Scriptură modul lor diferit de a acționa și limbajul lor ambiguu”²⁸.

În mijlocul atâtor furtuni, râvna creștinilor evlavioși nu a scăzut. Saul, episcopul de Cordoba, este întemnițat dar creștinii strigă către Dumnezeu după dreptate. Cererea lor este ascultată, căci atunci când „gemeam sfârșiți de atât de multe și atât de grele chinuri, spune Eulogiu, ascunși și rătăcitori și când pentru a doua oară zăcea episcopul nostru în oribila închisoare și niciunul nu îndrăznea să se apropie de casele credincioșilor statornici de frica de a nu intra a doua zi în închisoare”²⁹, s-a urcat într-o zi emirul pe terasa palatului său și a văzut trupurile martirilor Emila și Ieremia atârând de pari. Imediat poruncește să fie arse dar terminând de pronunțat cuvintele a fost lovit de paralizie, iar în noaptea următoare a murit. Pedepsa lui Dumnezeu a venit peste cel care, precum Faraon odinioară, împilase poporul lui Dumnezeu.

Persecuția din timpul lui Mohamed I (852-886)

După moartea lui Abd al-Rahman II a urcat pe tronul din Cordoba fiul acestuia, Mohamed I (852-886), care a călcat cu acrivie pe urmele tatălui său. Încă din prima zi de domnie poruncește izgonirea tuturor creștinilor din palat, cu excepția exceptorului Gomez, interzice contactele comerciale creștine pentru susținerea armatei și decretează distrugerea tuturor bisericilor și mănăstirilor

²⁷ *Ibidem*, p. 217.

²⁸ *Ibidem*, p. 219.

²⁹ *Ibidem*, p. 223.

recent construite. Acum este distrusă celebra mănăstire Tabanos din care ieșiseră mulți martiri. Pentru a nu-și pierde postul, mulți funcționari creștini s-au convertit la islam în frunte cu acel Gomez, despre care dă mărturie Eulogiu că începuse să meargă atât de des la moschee, el care atunci când era creștin de abia intra în biserică³⁰.

Mahomed I încarcă cu noi impozite pe creștini iar învățătorii legii islamice chestionează în bătaie de joc jertfa martirilor anteriori, fără rost în opinia lor și pe drept încununată cu moartea, întrucât au adus injurii profetului musulman. Nu lipsesc însă râvna și curajul între creștini și apare primul martir din timpul domniei lui Mahomed I în persoana tânărului prezbiter Fandila. Măhnit din cale afară de curajul creștinului, emirul poruncește prinderea episcopului Saul, bănuindu-l ca instigator. Acesta reușeste să se ascundă, însă emirul, așa cum spune Eulogiu, dă un decret de exterminare a tuturor creștinilor, iar soțiile lor să fie date prostituției cu excepția celor care ar apostazia. Prin intervenția miniștrilor care l-au asigurat că niciun creștin, în afara celor care se prezentau voluntar în fața judecătorilor, nu a adus injurii la adresa lui Mahomed, decretul a fost abolit. În caz contrar ar fi însemnat sfârșitul creștinilor din Cordoba. Emirul s-a mulțumit cu condamnarea la moarte a lui Fandila în data de 13 iunie 853. În zilele următoare, alți creștini s-au prezentat în fața autorităților musulmane pentru a mărturisii credința. În data de 14 iunie creștinii Anastasio și Felix sunt uciși, iar trupurile lor, cum era obiceiul, sunt atârinate în pari. La vederea îngrozitoare scene o fecioară creștină pe nume Digna le reproșează soldaților cruzimea lor mărturisind totodată credința creștină. Din acest motiv și ei i se taie capul, iar trupul îi va fi atârnat alături de ale celor de care mai înainte i s-a făcut milă. Din aceeași cauză, este condamnată la moarte a doua zi bătrâna Benilde³¹.

Trei luni mai târziu, în data de 17 septembrie 853 suferă voluntar martiriul tânăra fecioară Columba. Prezentându-se în fața casei judecătorului i-a predicat acestuia pe Hristos, arătându-i eroarea musulmană și invitându-l să urmeze dreptei credințe. Uimit de îndrăzneala ei, cadiul o duce în fața consiliului de judecători unde Columba vorbește în același fel. Neputând să o convingă să apostazieze, poruncesc să i se taie imediat capul în fața palatului unde se adunaseră. Spune Eulogiu că, înainte de a-și oferi gâtul spre tăiere, i-a vorbit duios călăului. Cu trupul ei musulmanii nu au procedat la fel ca în cazul celorlalți martiri, ci l-au aruncat direct în Guadalquivir de unde l-au cules după opt zile câțiva monahi și l-au depus în biserica Sfintei Eulalia din Cordoba³². Încurajată la auzul pătimirii fecioarei Columba, altă fecioară pe nume Pomposa s-a prezentat în fața cadiului

³⁰ *Ibidem*, p. 241.

³¹ *Ibidem*, p. 249-253.

³² *Ibidem*, p. 265-267.

mărturisind credința și arătând înșelarea lui Mahomed, drept pentru care a primit moartea în data de 19 septembrie 853.

După martiriul fecioarei Pomposa vor mai trece zece luni până când se va mai prezenta un creștin ca să mărturisească. Această perioadă de liniște și de lipsă a martirilor voluntari se datorează în parte faptului că cei care susțineau cu ardoare cauza martirilor, precum Eulogiu, prietenul său Alvaro Paulo și episcopul Saul, au încetat pentru o perioadă de a mai îndemna la martiriu. În pofida acestei renunțări la martiriu situația creștinilor nu s-a îmbunătățit, ci chiar s-a înrăutățit. În urma victoriei lui Mohamed I din anul 854 împotriva toledanilor răsculați care primiseră ajutor de la regele creștin Ordoneo I al Asturiei (850-866), luptă în care creștinii au pierdut 8000 de oameni, emirul se întoarce în Cordoba cu dorința de a-i pedepsi pe creștinii de aici pentru îndrăzneala fraților lor din nord.

Opera lui Alvaro Paulo: *Indicus Luminosus*

În aceste împrejurări, mulți creștinii au început din nou să cedeze sub greutatea presiunilor musulmane. Partidul celor care îi condamnau pe martirii voluntari și îi făceau vinovați de cruzimea persecuției musulmane creștea într-un ritm accelerat până când Eulogiu și cei de un gând cu el au început din nou să susțină deschis mărturisirea și martiriul voluntar ca mijloc de întărire și supraviețuire a Creștinismului sub stăpânirea musulmană. În acest an, în 854, scrie Alvaro Paulo opera *Indiculus luminosus: in defensione servorum tuorum, Domine*. Începea această lucrare cu o fierbinte rugăciune către Hristos pentru a putea duce la capăt lucrarea propusă. Alvaro arăta că el nu face decât să urmeze exemplul acelor creștini care au apărut cu scrisul lor credința împotriva dușmanilor Domnului. Nu voia să învingă pe nimeni, ci să convingă. Se adresa mai ales creștinilor reci în credință sau înspăimântați care susțineau că martirii timpului lor sunt inspirați de diavol. „Oare – spune – nu s-a poruncit Apostolilor să apere Evanghelia chiar cu prețul vieții? Căci asta facem și noi. Și între martirii primelor secole ale Bisericii nu au fost mulți care s-au oferit spontan călăilor? Căci asta au făcut martirii noștri. Și nu s-a oferit voluntar la moarte pe cruce Iisus Hristos? Dar nu suntem în vremuri de prigoană, răspund unii. Cum? Nu suntem împilați cu sclavia, încărcăți cu un impozit insuportabil, jigniți cu cuvinte murdare și bațjocoriți cu blesteme? Nu ne distrug bisericile, nu există un edict dat în public în care se poruncește biciuirea și chiar moartea pentru cei care intră în moschei sau vorbesc de rău pe Mahomed? Și nu vom răspunde erorilor doctrinelor lor și imoralității moralei lor?”³³. În acest fel le răspundea defăimătorilor martirilor acuzându-i, în cele din urmă, că procedează în acest fel doar pentru a-și liniști

³³ Alvaro Paulo, *Indiculus Luminosus*, în Enrique Florez, *Espana Sagrada XI*, Oficina de Antonio Marin, Madrid, 1753, p. 219-275.

conștiința care îi muștra pentru slăbiciunea lor și pentru a-și păstra funcțiile în aparatul de stat musulman. „Să comparăm – spune – mărturisirile noastre minciunoase cu cele adevărate ale martirilor noștri. Ei au afirmat ceea ce predică toată Biserica; noi, ceea ce condamnă toată Creștinătatea. Ei au blestemat pe falsul profet; noi, pe închinătorii lui Hristos. Ei s-au ridicat împotriva necredincioșilor; noi, împotriva creștinilor. Ei s-au împotrivit cu îndrăzneală și cu roadă diavolului; noi, împotriva Domnului. Ei au rezistat regelui pământesc; noi, Celui ceresc. Ei au mărturisit cu gura ce simțeau cu inima; noi am avut un lucru în conștiință și altul pe buze. Ei au fost mărturisitori și martori adevărați; noi, vai de mine, falși și amăgiți”³⁴.

Noi martiri

Ceea ce Alvaro Paulo a sperat prin această lucrare, s-a îndeplinit. Pe 11 iulie 854 preotul Abundio ajungând în fața judecătorilor fără a dori însă, mărturisește pe Hristos Dumnezeu și este ucis. În 30 aprilie 855 mor de sabie preotul Amdor și monahii Petru și Luis. Mai târziu a pățimit Witesindo din Cabra. Renegând într-o persecuție anterioară credința, o mărturisește acum cu curaj, drept pentru care primește moartea. Pe 17 aprilie 856 au suferit martiriul preotul Ilie și monahii Paul și Isidor. În 28 iunie a aceluiași an pătimește monahul Argimiro. Însărcinat pentru un timp cu funcția de judecător al creștinilor a fost îndepărtat iar mai apoi s-a retras la mănăstire. Acuzat fals de unii musulmani că ar fi vorbit de rău pe Mahomed a fost adus în fața tribunalului unde a mărturisit credința. O lună mai târziu pătimește monahia Aurea, fiică a Artemiei, călăuzitoarea martirilor Uvalabonso și Maria și soră a lui Adaulfo și Ioan care, de asemenea, și-au dat viața pentru Hristos. Familia provenea din Sevilia și era de sânge arab. În pofida originii sale, Aurea a fost educată în credința creștină și a intrat în mănăstirea Cuteclara unde a viețuit mai bine de treizeci de ani până când unele rude musulmane au denunțat-o autorităților. Chemată de judecătorul musulman, pe deasupra și rudă de-a ei, Aurea are un moment de ezitare și promite judecătorului urmarea legii musulmane. Întoarsă în mănăstirea Cuteclara se căiește însă de slăbiciunea ei și duce în continuare viață feciorelnică. Denunțată din nou, este adusă iarăși în fața judecătorului. De data aceasta mărturisește și plătește cu viața. Trupul ei a fost expus în piața unde fusese decapitată iar mai apoi a fost aruncat în Guadalquivir³⁵.

Acesta este ultimul martiriu relatat de Sfântul Eulogiu în cea de a treia carte a operei sale *Memorialis Sanctorum*. Către jumătatea anului 857 scrie altă operă intitulată *Apologeticus Martyrum* în care, după ce apară din nou cauza martirilor, redă glorioasa moarte a prezbiterului Rodrigo și a creștinului Salomon. Rodrigo se

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Sfântul Eulogiu, *Memorialis Sanctorum*, p. 277-283.

născuse în Cabra, Andalucia, unde a învățat și a fost hirotontit preot. Mai avea doi frați, unul creștin și celălalt musulman care adeseori aveau dispute pe marginea religiei. Așa de tare se certaseră într-o seară încât Rodrigo s-a văzut nevoit să intervină, dar ei, orbiți de mânie, au început să lovească în cel care dorea să-i împace lăsându-l inconștient. Atunci i-a venit o idee diabolică fratelui musulman. L-a pus pe Rodrigo într-un sicriu și a început să-l plimbe așa pe străzile orașului spunând că fratele său preot, aflându-se la porțile morții, a primit de la Dumnezeu inspirația de a se converti la islam și nu voia să părăsească această lume fără a declara public convertirea sa. După ce și-a revenit, Rodrigo, aflând cele întâmplate, a părăsit satul și a plecat să-și împlinească misiunea de preot într-un sat din munții din jurul Cordobei unde să nu-l cunoască nimeni. Se întâmpla această fugă în anul 852. Cinci ani mai târziu, în 857, Rodrigo coboară în Cordoba cu treburi și este recunoscut de fratele său. Văzându-l în vestimentația preoților creștini îl aduce în fața judecătorului denunțându-l că ar fi părăsit mahomedanismul. Rodrigo s-a apărat arătând că niciodată nu fusese musulman, că niciodată nu se îndepărtase de Iisus Hristos, nici nu crezuse în perversa doctrină a lui Mahomed și că era nu numai creștin, ci și preot al lui Hristos. La auzul celor mărturisite judecătorul îl întemnițează alături de cei condamnați la moarte sperând că astfel va ceda. Aici însă Rodrigo l-a întâlnit pe creștinul Salomon condamnat pentru aceeași vină de a fi fost înainte musulman și apoi de a fi apostaziat. Împreună se întăresc în credință petrecând în rugăciuni și privegheri. Aflând judecătorul de petrecerea lor poruncește să fie despărțiți, iar mai apoi îi condamnă pe amândoi la moarte. Tăindu-se capul mai întâi lui Rodrigo și crezând judecătorul că aceasta îl va înspăimânta pe Salomon, a încercat să-l ademenească. Sfântul Salomon a rămas însă statornic în credință și astfel a primit și el cununa muceniciei. Pentru a împiedica cinstirea trupurilor, musulmanii le-au legat greutăți de picioare și le-au aruncat în Guadalquivir. După douăzeci de zile însă, un preot din cartierul Tercios din Cordoba a descoperit trupul Sfântului Rodrigo dus de ape lângă mănăstirea Sfânta Gines. Frumos mirositor și nestruciat, preotul a luat trupul și l-a dus în procesiune la biserica unde slujea. Aici vine și episcopul Saul și cinstește moaștele mucenicului care continuau să izvorască bună mireasmă. Doritori creștinii să afle și moaștele Sfântului Salomon, după multe rugăciuni, Sfântul Salomon îi apare aceluiași preot în vis arătându-i unde se oprise trupul său. Căutând așa cum i se indicase în vis, preotul găsește trupul mucenicului și îl îngroapă în biserica Sfinților Cosma și Damian din Cordoba. Acești doi sfinți mucenici au primit moartea martirică în data de 13 martie 857³⁶.

³⁶ *Idem, Liber Apologeticus Martyrium* în Augustin S. Ruiz, O.B., *op.cit.*, p. 387-403.

Martiriul Sfântului Eulogiu și a Sfintei Leocricia

După salba de sfinți martiri spanioli care s-a ridicat din Cordoba spre ceruri, mulți dintre ei sfătuiți și întăriți în luptele lor de către Sfântul Eulogiu, a venit în cele din urmă și rândul acestuia să primească cununa muceniei în anul 859. Cu un an în urmă, rămânând scaunul episcopal de Toledo vacant după moartea episcopului Wistremiro, episcopii din provincia Cartaginense l-au ales pe Eulogiu. Se întâmpla această alegere la începutul anului 859. Nu se știe de ce, Eulogiu nu a ajuns să ia în stăpânire scaunul de Toledo. Cercetătorii o pun pe seama opoziției emirului Mahomed I care cunoștea bine rolul lui Eulogiu în ce-i privea pe martirii voluntari din Cordoba. În pofida opoziției emirului însă, episcopii nu-și schimbaseră decizia și îl așteptau pe Eulogiu să vină în Toledo. Nu a mai durat însă mult, căci în același an 859 Sfântul Eulogiu își va da sângele pentru Hristos. Iată cum a fost.

Trăia în acei ani în Cordoba o fecioară de familie nobilă, fiică de părinți mahomedani, pe nume Leocricia. Această tânără avea o mătușă pe nume Licioasa care era creștină și care trăia viață de feciorie. Având obiceiul Leocricia să-și viziteze destul de des mătușa, aceasta nu a pierdut ocazia și a început să-i vorbească despre Hristos. Ajunsă la vârsta maturității, Leocricia cere să fie botezată și începe să ducă o viață creștină în ascuns, privată de petrecerile cu prietenele și în multe milostenii. Bănuind părinții că ceva se întâmplă cu fata lor i-au cerut explicații, iar aceasta a mărturisit că este creștină. Imediat i-au cerut să apostazieze întărind cererea lor cu crunte lovituri. Nemaiputând răbda bătăile și temându-se că va ceda, Leocricia le cere ajutorul lui Eulogiu și surorii acestuia, Anulo, ca să-i găsească un loc de refugiu. Ascultând de sfaturile lui Eulogiu, Leocricia se arată binevoitoare cu părinții săi ca și cum ar accepta cererea lor și profitând de invitația unei prietene la nunta ei, scapă din casa părintească și se adăpostește în casa lui Eulogiu. De aici, fecioara peregrinează continuu prin casele creștinilor nerămânând mult timp într-un loc pentru a nu trezi suspiciuni. Părinții ei alertează autoritățile de dispariția fetei lor, dar căutările nu dau niciun rod căci Leocricia era ajutată de creștini curajoși și fideli. S-a întâmplat însă ca într-una din zile, dorind foarte mult să se întâlnească cu Eulogiu și sora lui, a plecat pe timp de noapte spre casa acestuia. Ajungând cu bine aici, Leocricia le dezvăluie acestora că aflându-se în rugăciune a simțit în gură un lichid precum mierea și că atrasă de dulceața și densitatea lui l-a înghițit. Eulogiu i-a răspuns atunci, arătându-i că acea dulceață este doar o pregustare a bunătaților din Împărăția cerurilor de care avea să se împărtășească în curând.

Trecând ziua și venind noaptea, s-au pregătit toate pentru ca Leocricia să se întoarcă la casa unde se ascundea. S-a întâmplat însă ca persoana care trebuia să o însoțească să nu vină la timp și să ajungă spre dimineață. Cum nu era indicat să străbată străzile orașului pe timp de zi, au decis să aștepte coborârea serii. Printr-o

trădare însă, judecătorul a aflat locul unde se ascundea și a trimis un pluton de soldați să-i aducă pe amândoi în fața lui. La întrebarea judecătorului pentru ce a ascuns în casa lui pe Leocricia, Eulogiu i-a răspuns că era de datoria lui ca și păstor să poarte de grijă de oile lui Hristos. Mai mult decât atât, a început să-i arate judecătorului falsitatea religiei lui și adevărul lui Hristos. Înfuriat, cadiul l-a trimis la palatul emirului ca să apară în fața consiliului de miniștri. Persoană cunoscută și chiar respectată în lumea musulmană pentru înțelepciunea sa, Eulogiu a trezit compasiunea în unul dintre miniștri care l-a îndemnat să-și cruțe viața, să spună un sigur cuvânt în aceste momente și apoi să continue cu religia pe care o dorea. Acestuia i-a răspuns astfel sfântul: „Ah, dacă ai ști ce ne așteaptă pe noi, adoratorii lui Hristos! Și dacă eu aș putea muta în pieptul tău ceea ce am în al meu! Atunci nu mi-ai vorbi așa, încercând să mă îndepărtezi de țelul meu; atunci cu bucurie ai gândi să lepezi onorurile pe care acum le ai în lume!”³⁷ Le-a vorbit apoi despre Iisus Hristos și despre împărăția Sa din ceruri. Iritați de cele ce auzeau, miniștrii au poruncit să i se taie capul.

În timp ce era scos din sală, un eunuc l-a lovit pe Eulogiu, iar acesta i-a întors și celălalt obraz. Eunucul l-a lovit din nou, soldații însă nerăbdători l-au împins pe sfântul Eulogiu spre locul martiriului. Așa a urcat la ceruri, prin tăierea capului în data de 11 martie 859, cel care înainte de intra el însuși în Împărăția Stăpânului său, trimisese pe mulți înainte. În ziua următoare, creștinii i-au cules trupul din râu, unde îl aruncaseră musulmanii și l-au îngropat în biserica Sfântului Zoilo din Cordoba. Prietenul și biograful său, Alvaro Paulo, relatează că înainte de a-l găsi creștinii, un soldat de loc din Ecija care făcea de gardă pe zidurile cetății în timpul nopții s-a îndreptat spre râu dorind să bea apă. Aici a văzut aproape de locul unde fusese adus de ape trupul sfântului mai mulți preoți luminoși cântând psalmi³⁸.

Patru zile mai târziu, fecioara Leocricia rămasă statornică în lupta ei, în pofida morții maestrului, își dă viața în brațele Mirelui ceresc fiind condamnată la moarte prin tăierea capului.

Acestea sunt pătimirile martirilor cunoscuți din Cordoba musulmană a secolului IX, mare parte din ei voluntari presați de atmosfera trăirii sub stăpânirea arabă musulmană din Spania. Este binecunoscut faptul că în spiritualitatea creștin-ortodoxă nu se recomandă prezentarea de bunăvoie la mucenicie. De ce atunci mulți din acei creștini au făcut-o? Au fost ei oare înșelați determinând și căderea unor frați slabi în credință și mărturisire? Aceste întrebări sunt inevitabile iar răspunsul este greu de dat de către cei care nu avem experiența trăirii în acele vremuri și sub o stăpânire musulmană din Evul mediu. Dacă în prezent, în multe țări musulmane trăirea Creștinismului se face cu multe riscuri, chiar cu cel al

³⁷ Alvaro Paulo, *Vita del Passio Beatissimi Martyrus Eulogii*, p. 31.

³⁸ *Ibidem*, p. 33.

Martirii creștini din Cordoba secolului IX

propriei vieți, cu cât mai mult oare nu se făcea în secolul IX în Spania cucerită de arabii musulmani? Mulți din acești mucenici în frunte cu Eulgiu de Cordoba apar în calendarul romano-catolic. Cunoașterea, pe cât ne este posibil, a trăirii creștinilor de sub stăpânirea musulmană din acele timpuri în Spania, a mărturisirii martirilor voluntari și nu numai, contribuie la conturarea unui tablou a ceea ce a însemnat și, de ce nu, poate oricând să însemneze, trăirea sub stăpânirea absolută a legii islamice.